

DIMENSIUNEA COSMOLOGICĂ ȘI ECOLOGICĂ A COMUNICĂRII ȘI A COMUNIUNII, ÎN GÂNDIREA PĂRINTELUI PROFESOR DUMITRU STĂNILOAE

Dr. Alexandru MĂLUREANU
Sectorul Teologic-Educațional, Administrația Patriarhală

Abstract

In the theology of Father Dumitru Stăniloae, cosmology is presented as a mean of communication of God's goodness, the creation being the opera of the Trinitarian communion, the gift of the Divine Word, but also a guide to Divine Word through its rationality. The rationality of creation is seen as way of our dialogue with God, which mediate communion. Analysing the ecological dimension of communication and communion, I emphasized that we can speak about a cosmic and an universal communication between all the elements of visible and invisible world. Therefore, there is a solidarity of human being with nature, but also a great responsibility towards creation as a gift of God.

Keywords: Cosmology, Ecology, communication, communion, rationality, solidarity, responsibility

Dimensiunea cosmologică a comunicării și a comuniunii

Capitolul cosmologic al teologiei Părintelui Profesor Dumitru Stăniloae este abordat într-o viziune personalistă, ca de altfel toate celelalte capitole dogmatice. Astfel, Părintele Profesor afirmă că originea lumii se află „în sânul Sfintei Treimi, în însăși comuniunea iubitoare supremă a celor trei Persoane divine (...). Lumea este imprimată chiar din actul creației de o structură comunitară sau relațională (...); creată din nimic, lumea a fost structurată prin puterea Duhului Sfânt să posede capacitatea de a fi într-o comunicare cu Dumnezeu prin puterile naturale pe care i le-a dat creând-o, fiind chemată la comuniunea cu Dumnezeu”¹.

¹Pr. conf. dr. Ștefan Buchiu, *Cosmologia în opera Părintelui Stăniloae și implicațiile ei ecologice*, în „Glasul Bisericii”, 1995, nr. 1-2, pp. 60-63.

Părintele Stăniloae accentuează faptul că întreaga creație este nu numai triadocentrică, ci și hristocentrică, fiind adusă la existență prin Cuvântul Tatălui și pentru Cuvântul. De aceea, lumea poartă o raționalitate aparte, fiind creată de Logosul divin, ca *dar și mijloc de dialog cu oamenii*.

O altă idee valoroasă a cosmologiei Părintelui Stăniloae o constituie „posibilitatea adâncirii nesfârșite a comuniunii umane prin revelarea sensurilor raționale ale lucrurilor” și responsabilitatea pe care o poartă oamenii pentru creația lui Dumnezeu, în acord cu „capacitatea Cosmosului de a fi personalizat prin om”².

În viziunea Părintelui Profesor, creația are un aspect trinitar, hristocentric, antropocentric, dar și bisericesc. „*Prin aspectul trinitar*, creația se înfățișează ca o realitate materială cu temeii în spirit, adică în Logos și în Duhul Sfânt, cu o structură interioară dată în energiile necreate și exprimată prin relaționalitate și interdependență cu capacitatea de a se uni, neconfundat, cu necreatul divin. *Prin aspectul hristocentric*, creația își descoperă caracterul ei rațional, modul sinergic de a exista, calitatea de a fi personalizată, însușirea de a fi primită și oferită ca dar, având, prin crucea imprimată în ea, finalitatea de a fi jertfită în mod altruist. *Prin aspectul antropocentric*, creația își vedește relația interioară pe care o are cu umanitatea, calitatea de a hrăni material, dar și spiritual pe om, valențele comunitare prin promovarea solidarității umane, imperativul ascetic prin efortul uman solicitat și pe cel al responsabilității umane privind păstrarea integrității, a echilibrului ecologic și a destinației ei voite de Dumnezeu. *Prin aspectul bisericesc*, creația se arată ca fiind înscrisă în planul veșnic al lui Dumnezeu, privind transfigurarea ei, corelativă cu îndumnezeirea omului”³.

a. Lumea ca mijloc de comunicare a bunătății lui Dumnezeu

Ca opere ale Sfintei Treimi, atât omul, cât și creația, trebuie înțelese într-o perspectivă comunitară, interpersonală și dialogală⁴.

² *Ibidem*, p. 69.

³ *Ibidem*, pp. 74-75.

⁴ *Idem*, *Cunoașterea apofatică în gândirea Părintelui Stăniloae*, Editura Libra, București, 2002, p. 118.

Lumea este un „mijloc de comunicare” al lui Dumnezeu, „o operă a lucrării libere și iubitoare a lui Dumnezeu cel în Treime”⁵. Dumnezeu Se deschide spre a Se comunica, prin crearea lumii: „Dumnezeu Se revelează creând lumea, iar creația, fapăturile sunt glasul revelator al lui Dumnezeu”⁶.

Dumnezeu a creat lumea pentru a se bucura și ea de existență, prin împărtășirea de El. „Lumea creată n-ar putea veni la existență și dura în existență, fără împărtășirea de Dumnezeu (...). Ea nu e făcută din ceva, nici din Ființa lui Dumnezeu, nici din altceva... Există în acest sens, din împărtășirea de Dumnezeu (...). Lucrările prin care Dumnezeu creează lumea, o susține și o desăvârșește, ducând-o spre Sine, sunt forme ale bunătății necreate... Prin aceasta se dovedește că bunătatea lui Dumnezeu nu e închisă numai în interiorul Lui, în relațiile celor trei Persoane, ci se poate îndrepta și spre existențe în afară de Sine (...). Iar puțința de a înzestra lumea creată cu darurile necreate arată atât atotputernicia Lui, prin care a creat lumea din nimic, cât și bunătatea Lui nemărginită”, de a ne ridica „într-un dialog de deplină intimitate”⁷.

Lumea a fost creată de Dumnezeu din bunătate, pentru a se putea împărtăși de iubirea Lui intertrinitară și alte ființe. „Dacă pe toate le-a creat Dumnezeu ca să se împărtășească de iubirea Lui, scopul lor este să ajungă la o participare deplină, adică la o comuniune deplină cu Dumnezeu”⁸.

Și omul a fost creat ca partener de dialog și martor al bunătății dumnezeiești: „Dumnezeu a creat lumea pentru om și a preconizat conducerea lumii spre scopul deplinei comuniuni cu El, în mod special prin dialogul cu omul. Numai omul poate fi și deveni tot mai mult martorul slavei și al bunătății lui Dumnezeu arătată prin lume; numai omul se poate bucura în mod conștient tot mai mult de iubirea lui Dumnezeu, devenind partenerul Lui. De aceea

⁵ Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Chipul nemuritor al lui Dumnezeu*, Editura Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1987, p. 228.

⁶ Pr. Ilie Ivan, *Cuvântul în slujirea mântuirii*, teză de doctorat, Facultatea de Teologie Ortodoxă, Universitatea București, 1997, p. 7.

⁷ Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *op. cit.*, pp. 227-230.

⁸ Idem, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. I, EIBMBOR, București, 2003, p. 352.

lumea ca natură e creată pentru subiectele umane. Ea are un caracter antropocentric. Numai în ele își descoperă și-și împlinesc lumea sensul ei”⁹.

b. Creația – opera comuniunii Trinitare și relația ontologică de comunicare

Părintele Stăniloae accentuează deosebirea dintre Ființa lui Dumnezeu care nu poate fi comunicată și energiile sau lucrările Sale necreate care izvorăsc însă din Ființa dumnezeiască și care pot fi comunicate.

Pentru a evita o înțelegere panteistă a lumii este necesară deosebirea dintre Ființa și lucrările lui Dumnezeu. Dumnezeu Tatăl își comunică Ființa Sa Fiului, prin naștere, și Duhului Sfânt, prin purcedere. Lumea este însă adusă la existență prin voința lui Dumnezeu și nu din Ființa Sa, ci din nimic. Părintele Profesor insistă pe faptul că Dumnezeu are caracter personal, fiind o Treime de persoane, căci „o Persoană solitară, fără iubirea din veci față de altă Persoană, nu e Persoană. Unde n-ar fi decât ființa impersonală, totul ar fi emanație din ea. De aceea creația, ca operă a lucrării dumnezeiești, e opera Sfintei Treimi”¹⁰.

Sfânta Treime ca și „comuniune personală supremă și iubitoare, ca o comunitate personală veșnică și creatoare”, aduce creația la existență în vederea comuniunii cu El¹¹, dar „Dumnezeu are în plenitudinea Ființei Lui și capacitatea de a crea lumea ca pe o existență capabilă de a fi într-o comunicare cu El, prin puterile naturale ce i le-a dat creând-o”¹².

Între lumea creată și Dumnezeu există o relație vie prin care lumea se umple de bunătatea, înțelepciunea și puterea prototipului ei dumnezeiesc (Logosul – Rațiunea, Cuvântul), fără însă a se confunda în sens panteist¹³.

⁹ *Ibidem*, p. 354.

¹⁰ Idem, *Chipul nemuritor al lui Dumnezeu*, Editura Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1987, pp. 231-232.

¹¹ *Ibidem*, p. 237.

¹² *Ibidem*, p. 233.

¹³ *Ibidem*, pp. 234-235.

c. Lumea – cuvântarea Dumnezeu-Cuvântului și călăuză spre Cuvântul

Cuvântul lui Dumnezeu are un rol esențial în crearea lumii și în menținerea unității ei. Lumea a fost creată pentru a fi împlinită în Hristos-Cuvântul. Ea este menită să înainteze prin și în Cuvântul, spre comuniunea desăvârșită cu Dumnezeu¹⁴.

Sfânta Scriptură afirmă că lumea a fost creată prin Cuvântul lui Dumnezeu și dăruită omului ca mijloc de înaintare spre Cuvântul: „Toate printr-Însul s-au făcut și fără de El nimic nu s-a făcut din câte s-au făcut” (Ioan 1, 3). Prin aceasta „s-a imprimat pecetea Lui ca Fiul și Cuvântul lui Dumnezeu în ea sau pecetea unei filiații și raționalități de sus (...). Spre cunoașterea lui Dumnezeu îi servește și cunoașterea naturii, fără de care omul nu se poate înțelege (...). Ea se dovedește ca dată omului, ca mijloc de înaintare prin cunoașterea ei, spre Cuvântul, prin raționalitatea imprimată ei, accesibilă rațiunii umane, spre a se adânci prin ea în rațiunile tot mai profunde ale ei, în Dumnezeu”¹⁵.

Lumea este lucrarea Cuvântului, este Cuvântul în acțiune creatoare: „Lumea în sine este tăcere. Dar rațiunile fapturilor sunt cuvinte despre Cuvântul Creator. Ele, fapăturile, sunt fapte cuvântătoare. Astfel, înțelegem că întreaga creație este o propovăduire a lui Dumnezeu, rostire a lui Dumnezeu în tăcere (...). Creația este revelația faptelor lui Dumnezeu (...), este Cuvântul lui Dumnezeu lucrător, dinamic”¹⁶.

Astfel, creația se află într-o relație dialogică cu Creatorul, mijlocind comunicarea omului cu Dumnezeu. „Prin creație, intrăm în dialog cu Dumnezeu. Ea este cuvântul sensibil al lui Dumnezeu adresat omului; este *tu* al Creatorului și *tu* al omului. În această relație dialogică cu lumea ca *tu* al lui Dumnezeu, omul își dezvăluie capacitatea sa creatoare, se afirmă ca persoană, iar lumea își împlinește vocația ei. Omul nu se poate realiza ca persoană decât în raport cu Dumnezeu, iar lumea este cadrul de desfășurare al vieții sale, și prin lume, dar eliberat de lume, omul intră în relație cu Dumnezeu. Relația dintre Dumnezeu și om este relația dintre

¹⁴ *Ibidem*, p. 235.

¹⁵ *Ibidem*, p. 258.

¹⁶ Pr. Ilie Ivan, *op. cit.*, p. 8.

Eu și Tu, Dumnezeu-om, Creator-creatură, relație care are, ca fundament, iubirea. Noi suntem dependenți de Dumnezeu în calitate de creaturi, dar El ne-a creat ca persoane, care putem intra în dialog cu Creatorul sau putem refuza comunicarea cu El”¹⁷.

Lumea reprezintă opera lui „Dumnezeu-Tatăl, prin Fiul, în Duhul Sfânt, icoană a Sfintei Treimi și cuvânt despre Dumnezeu-Cuvântul, prin Care «toate s-au făcut» (...). Creația – prin care Dumnezeu vorbește și lucrează sau vorbește tăcând și lucrează vorbind – este icoană a Treimii și fereastră spre Logosul Divin”¹⁸. Creația este, așadar, „revelație, comunicare și prezență a lui Dumnezeu, modul de manifestare a iubirii dumnezeiești față de făpturile Sale (...). Făpturile vorbesc despre Creatorul lor: «Cerurile spun slava lui Dumnezeu, iar facerea mâinilor Lui o vestește tăria» (Psalmi 18, 1). Ele sunt *semne și simboluri* care ne vorbesc nouă, oamenilor”¹⁹.

Însă raționalitatea creației poate fi înțeleasă doar cu ajutorul Duhului Sfânt: „Noi ne folosim de rațiunea-logos pentru a distinge rațiunile-cuvinte ale făpturilor și pentru a le exprima, dar graiul tăcut al făpturilor nu poate fi sesizat decât în Duhul care le-a dat suflarea de viață și le pătrunde”²⁰.

Creatorul comunică cu creația Sa, iar vocația lumii spre comuniunea cu Dumnezeu se împlinește în și prin Cuvântul: „Deși există o diferență ontologică între creat și necreat, Dumnezeu pe toate le pătrunde, comunică cu lumea, care nu poate ființa în afara Lui, iar lumea se împărtășește de viața divină, deține puterea devenirii datorită unei forțe supranaturale care le conduce pe toate la unitate”²¹. Sfântul Maxim Mărturisitorul subliniază vocația creației spre comuniune, vocație ce se împlinește în și prin Hristos, centrul și sensul întregii creații, ținta ei finală²².

Lumea este cuvântare și mărturie a Dumnezeu-Cuvântului „fiind adusă la existență prin Cuvânt, poartă în ea Cuvântul, dă

¹⁷ *Ibidem*, p. 14.

¹⁸ *Ibidem*, pp. 46-47.

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ *Ibidem*, p. 56.

²¹ *Ibidem*, p. 48.

²² Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, traducere de Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, în *Filocalia*, vol. III, Sibiu, 1948, p. 327.

mărturie despre Cuvântul, este o cuvântare a Dumnezeu-Cuvântului către oameni și o călăuză spre Cuvântul²³. Lumea constituie, așadar, un mijloc de comunicare între Dumnezeu și om: „Este și ea un mijloc care ajută și întărește trebuința oamenilor de a comunica între ei și de a cunoaște că această comunicare are temeiul în Cuvântul creator și va dura în veci²⁴”.

d. Lumea ca dar cuvântător al lui Dumnezeu către oameni și dialogul darurilor

Lumea este *darul și cuvântul* lui Dumnezeu, prin care Cuvântul „intră în dialog cu oamenii, care folosesc lucrurile din lume ca daruri și cuvinte ale lui Dumnezeu în relațiile dintre ei și, prin ele, se ridică la Dumnezeu²⁵”.

Încă de la începutul ei, lumea a fost creată de Dumnezeu ca un dar pentru oameni, în vederea realizării unui dialog. Prin aceasta, Dumnezeu arată dragostea Sa pentru om. „Lumea este un cuvânt sau o cuvântare coerentă a lui Dumnezeu către om, într-o înaintare continuă (...). Dumnezeu ne arată nouă iubirea Sa prin lumea ca dar, pentru ca să realizeze un dialog progresiv în iubire cu noi (...). Omul se îmbogățește astfel, cu adevărat, nu numai prin darul lui Dumnezeu către el, ci prin dialogul complet al darului, adică prin primirea și întoarcerea darului. Paradoxul se explică prin faptul că darul primit și întors apropie persoanele în așa măsură, încât obiectul darului devine comun și devine mijlocul transparent al celei mai depline comunicări între persoane. Și nu numai comun, ci și sporit prin viața ce și-o comunică persoanele prin iubirea manifestată în darul ce și-l fac; persoanele se dăruiesc prin aceasta ele însele, iar prin această dăruire sporesc duhovnicește (...). Cel mai mare dar pe care cineva îl poate face lui Dumnezeu este darul vieții sale înseși²⁶”.

Dialogul darului dintre Dumnezeu și om presupune dăruirea reciprocă și depășirea darurilor în vederea intrării în comuniune

²³ Pr. Ilie Ivan, *op. cit.*, p. 51.

²⁴ Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *op. cit.*, p. 337.

²⁵ Pr. Ilie Ivan, *op. cit.*, p. 52.

²⁶ Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă...*, vol. I, pp. 354-356.

cu Dăruitorul lor. „Prin darul lumii Dumnezeu vrea să Se facă cunoscut omului pe Sine însuși în iubirea Sa. De aceea și omul trebuie să se ridice peste darurile primite, la Dumnezeu Însuși, Care le-a dat (...). Sufletul se satisface deplin prin comuniunea cu Dumnezeu cel personal, nu prin lucruri. Ele trebuie să fie numai mediul transparent al lui Dumnezeu cel personal, semne ale iubirii Lui (...). Comuniunea cu Dumnezeu cel personal completează prezența lucrurilor”²⁷.

Lumea ca dar contribuie și la sporirea iubirii interumane și astfel la întărirea comuniunii interpersonale: „Dumnezeu ne-a dat lucrurile ca daruri nu numai pentru a ne deprinde în tăria de a le depăși spre El, ci și pentru a le depăși pentru semenii noștri, dăruindu-le lor. Iubirea noastră manifestată prin folosirea lucrurilor ca daruri trebuie să se îndrepte nu numai spre Dumnezeu, ci și spre semenii noștri ca să le câștigăm iubirea – comuniunea cu ei (...). Bunurile ca daruri sunt menite să servească comuniunea interpersonală și să fie depășite pentru această comuniune. Drumul spre Dumnezeu trece prin umanizarea noastră. Iar în această umanizare nu se poate înainta decât în comuniunea umană. Ea constă în realizarea unei adânci comuniuni interumane. De aceea lucrurile nu ne sunt date numai pentru practicarea unui dialog singular al fiecăruia cu Dumnezeu, ci și pentru practicarea unui dialog între ei și al lor, în comun cu Dumnezeu, sau a unui dialog între ei, în conștiința că lucrurile le sunt date de Dumnezeu pentru folosirea lor ca daruri între ei, în numele, din porunca și din bogăția Lui, ca semne ale iubirii Lui, pentru ca această iubire să se extindă și între noi”²⁸.

Acest dialog al iubirii dintre Dumnezeu și om este de fapt modelul comunicării interpersonale: „Dacă de persoană ține comunicarea către alte persoane, comunicarea în iubire se face prin daruri și cuvinte. Dacă cuvintele scot pe oameni din izolare, darurile îi scot și mai mult, căci ele confirmă iubirea ce și-o manifestă prin cuvinte. Darurile sunt cuvinte certificate, dovedite substanțial (...). Dumnezeu ca Persoană gânditoare și creatoare înființează dialogul iubirii ca o comunicare prin cuvinte și lucruri între Sine

²⁷ *Ibidem*, pp. 356-358.

²⁸ *Ibidem*, pp. 359-360.

și noi, ca bază pentru dialogul între noi. Căci dăruindu-ne lucrurile ca daruri și cuvinte ale Sale, ne face și pe noi capabili să le primim ca atare și să le dăm altora”²⁹.

Prin dialogul darurilor, omul comunică iubirea sa mulțumitoare și recunoscătoare către Dumnezeu și iubirea sa milostivă către semenii: „Prin fiecare semen care ne vorbește și ne dăruiește ceva comunicându-ni-se, ne vorbește și ne dăruiește ceva, comunicându-ni-se, Dumnezeu, sau și Dumnezeu, căci cuvântul și darul Lui stau la baza cuvântului și darului semenului nostru. Prin orice cuvânt sau dar al nostru către un semen al nostru, întrucât folosim darul și cuvântul lui Dumnezeu, răspundem lui Dumnezeu la ele și lucrăm din puterea și iubirea lui Dumnezeu față de noi. Toți ne facem daruri și ne adresăm cuvinte din ansamblul de daruri și cuvinte ale lui Dumnezeu sau din actualizarea darurilor și cuvintelor lui Dumnezeu; toți comunicăm între noi ca persoane din actul comunicării lui Dumnezeu către noi, prin care suntem făcuți parteneri de comunicare. Noi trebuie să comunicăm prin daruri și cuvinte, pentru că Dumnezeu comunică cu noi și ne pune în mișcare de comunicare prin darurile și cuvintele Sale către noi, pentru că Dumnezeu ne-a făcut primitori de daruri și cuvinte și răspunzători la darurile și cuvintele Lui, deci dătători de daruri și adresanți de cuvinte”³⁰.

Dumnezeu ne comunică darurile Sale, dar ne cere să le și valorificăm spre folosul semenilor noștri „și întrucât prin orice cuvânt și dar o persoană nu numai își comunică iubirea sa, ci o și cere de la cei cărora le face daruri și le adresează cuvinte, prin toate lucrurile lumii și prin toate persoanele umane cuvântătoare, Creatorul nu numai ne comunică iubirea Sa, ci ne-o și cere pe a noastră. Adică Dumnezeu nu numai ne comunică darurile și nu numai ne adresează cuvintele Sale, ci ni le și cere pe ale noastre, care nu pot fi decât tot din ale Sale... Dumnezeu ne dă lumea ca dar, iar prin lucrurile ei ne-a adresat și ne adresează cuvintele Lui plasticizate, mai bine-zis chipurile consistente ale gândurilor Lui coborâte la nivelul înțelegerii noastre. Căci înțelesurile manifestate

²⁹ Idem, *Chipul lui Hristos în Biserica Răsăriteană: Iisus Hristos, Darul și Cuvântul Suprem al lui Dumnezeu*, în „Ortodoxia”, XXV (1973), nr. 1, ianuarie-februarie, p. 8.

³⁰ *Ibidem*, p. 9.

sunt cuvinte... Prin lucrurile lumii ni s-a revelat și ni se revelează Creatorul lor, ca persoană iubitoare de oameni: a intrat cu noi în dialog iubitor ca o persoană cu alte persoane, comunicându-ne iubirea Lui prin daruri, care sunt totodată cuvinte (...). Între existențele lumii se remarcă în mod deosebit, ca daruri și cuvinte adresate de Dumnezeu fiecăruia dintre noi, semenii noștri”³¹.

e. Rațiunile lucrurilor ca mijloace ale dialogului nostru cu Dumnezeu

Am văzut că lumea poate fi privită ca un mijloc de comunicare între Dumnezeu și oameni. Lumea este un mijloc prin care Dumnezeu dorește să păstreze un dialog cu omul. „Acest dialog, prieljuind și o creștere prin cunoașterea sensurilor lumii, dar și prin comunicarea acestor sensuri între oameni, arată și capacitatea și necesitatea puse de Cuvântul în oameni pentru schimbarea de cuvinte între ei”³².

Astfel putem observa că există un dat ontologic spre comunicare și spre comuniune, sădit de Creator în creație: „Rațiunile deosebite, însă unite, ale tuturor într-o raționalitate unitară a creației întregi arată o legătură intimă între ele, sau le arată pe toate provenind dintr-un unic izvor al lor. Aceasta promovează în rațiunea ființelor conștiente voința de comuniune între ele și între ele și izvorul lor suprem. Voința aceasta de comuniune a ființelor conștiente nu e susținută numai de legătura între rațiunile tuturor unităților și între rațiunea ei cu ele, ci și de o răspundere a ființelor mai conștiente pentru înălțarea celor de pe treptele mai de jos și de atracție exercitată asupra acestora și de o sete a comuniunii între ele”³³.

Creația contribuie totodată și la intensificarea comunicării interumane, avându-și temeiul în Rațiunea divină: „Lumea ca natură se dovedește o realitate unitară rațională, existând pentru dialogul interuman, ca o condiție pentru creșterea spirituală a omului,

³¹ *Ibidem.*

³² Idem, *Studii de teologie dogmatică ortodoxă*, Editura Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1991, p. 169.

³³ Idem, *Cuvântul creator și mântuitor și veșnic înnoitor*, în „Mitropolia Olteniei”, Serie Nouă, Anul XLII, nr. 1, ianuarie-februarie, 1991, p. 15.

pentru dezvoltarea umanității. După Părinții Bisericii, toate lucrurile își au rațiunile lor în Logosul dumnezeiesc, sau în Rațiunea supremă”³⁴.

Lumea poate fi înțeleasă prin raportarea ei la ființa umană, care are datoria să răspundă la adresarea Creatorului spre comunicare, adresare imprimată în creație. „Raționalitatea lumii este pentru om și culminează în om (...). Rațiunile lucrurilor trebuie să fie exprimate de oameni pentru a-și comunica experiențele despre lucruri și a se angaja reciproc prin ele pentru viitor. Dar oamenii le gândesc și le exprimă în cuvinte, pentru că ele sunt date prin creație de Persoana supremă ca lucruri gândite de Ea mai întâi, sau ca lucruri pe care le-a creat, coborând în gândirea lor la nivelul capacității oamenilor de a sesiza gândirea și voința Lui cu privire la ele și la ei și de a le exprima în cuvintele lor. Astfel oamenii gândesc și exprimă lucrurile pentru că Dumnezeu le-a gândit mai întâi pe măsura lor; gândirea și exprimarea lor de către oameni sunt, mai bine-zis, un răspuns la gândirea și la vorbirea Lui, Care li se adresează prin ele”³⁵.

Părintele Stăniloae consideră că „neconformarea existenței noastre cu rațiunile existenței preexistente în Dumnezeu face imposibil dialogul omului cu Dumnezeu”³⁶.

f. Rațiunile lucrurilor și sensul lor în comuniunea noastră cu Dumnezeu

Prin înțelegerea raționalității lumii, omul poate spori în comuniunea interumană. Doar omul se poate folosi de raționalitatea naturii într-un mod conștient și astfel poate „urca la o viață de comuniune spirituală și la conștiința unor sensuri și scopuri mai înalte ale naturii, sporind în comuniunea cu semenii. Prin gândirea îmbogățită și prin munca comună de tot mai accentuată responsabilitate pe care le aplică naturii, oamenii se ridică la trepte tot mai înalte de înțelegere a ei și de comuniune”³⁷.

³⁴ Idem, *Teologia Dogmatică Ortodoxă...*, vol. I, p. 360.

³⁵ *Ibidem*, p. 366.

³⁶ Pr. Tache Sterea, *Dumnezeu, omul și creația în Teologia Ortodoxă*, în „Ortodoxia”, XLIX (1998), nr. 1-2, p. 55.

³⁷ Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă...*, vol. I, pp. 360-363.

Scopul raționalității lucrurilor este dublu: „De a fi de folos omului pentru a se întreține biologic, dar și în scopul de a spori spiritual prin cunoașterea sensurilor și al conformității tot mai înalte a lor cu el și al ultimului sens al lor care e Dumnezeu, Care răspunde cel mai deplin setei de împlinire infinite a omului (...). Lumea se luminează în relația ei ontologică cu Dumnezeu, care e sensul ei suprem”³⁸.

Așadar, sensul lucrurilor poate fi cunoscut prin comunicarea și prin comuniunea cu semenii și cu Dumnezeu, pentru că sensul lucrurilor „se lărgește prin faptul că ele constituie conținutul gândirii comune și al comunicării verbale cu ceilalți, deci al comuniunii tot mai intime în general, al acordului pe care-l realizează cu ceilalți pe baza lor, al îmbogățirii și unirii spirituale reciproce. Dar în această comunicare oamenii își descoperă și ceea ce este în ei mai presus de trebuințele materiale. Se descoperă ca subiecte care caută un sens spiritual suprem al lucrurilor și al lor înșiși. Această comunicare își descoperă ea însăși nu numai o raționalitate permanentă, ci și niște sensuri tot mai înalte. Și odată cu aceasta lucrurile înseși își descoperă sensuri continuu noi în întreținerea și înălțarea acestei comuniuni. Oamenii descoperă că trebuie să se comporte într-un anumit fel cu lucrurile, pentru ca ele să promoveze comuniunea între ei și să nu o împiedice”³⁹.

Întrebuintarea rațională a lucrurilor poate constitui prilej de creștere duhovnicească a oamenilor, în comuniunea dintre ei și dintre ei și Dumnezeu. „Trebuie să le folosească cu o anumită cumpătare, să se deprindă a le face prilej de practicare a unei atenții și generozități reciproce, să vadă superioritatea nesfârșită a persoanelor semenilor în comparație cu lucrurile, să vadă transparența lor. Acestea își descoperă astfel sensul unor mijloace de creștere spirituală a oamenilor (...). Omul sporește în diferitele forme de tărie spirituală, sau de virtuți, printr-un anumit raport de superioritate detașantă de lucruri, prin faptul că nu se lasă dominat în mod egoist de ele. Numai întrucât lucrurile capătă o anumită transparență sau relativitate în raport cu comuniunea interpersonală, ele își descoperă sensul lor din ce în ce mai profund

³⁸ *Ibidem*, p. 370.

³⁹ *Ibidem*.

și importanța lor în formarea spirituală a omului... O atitudine dreaptă față de lucruri e o atitudine dreaptă față de semeni și față de Dumnezeu și viceversa. Și de aceasta depinde dezvoltarea dreaptă a noastră”⁴⁰.

Prin raționalitatea lucrurilor cunoaștem că acestea au fost proiectate în vederea dialogului divino-uman și al relației dintre Creator și creație, cu scopul desăvârșirii. „Lucrurile își descoperă sensul, întrucât raționalitatea lor e văzută de om ca avându-și în mod unitar sursa în Dumnezeu cel personal, întrucât sunt văzute ca mijloc al iubirii lui Dumnezeu, deci al dialogului lui Dumnezeu cu noi și al dialogului între noi, dialog prin care Dumnezeu ne conduce spre o tot mai profundă cunoaștere a gândirii și iubirii Lui și la o creștere a gândirii și iubirii noastre proprii în relația dintre noi și cu Dumnezeu. Dialogul cu Dumnezeu prin lucruri contribuie la dezvoltarea noastră, întrucât acestea sunt văzute ca imagini sau ca simboluri sau ca chipuri transparente ale rațiilor lui Dumnezeu, ale sensurilor urmărite de El prin crearea lor, sensuri prin care vrea să ne conducă tot mai mult spre Sine și spre dezvoltarea noastră proprie, cu condiția ca noi să le descoperim și să le realizăm. Noi creștem astfel prin lucruri, întrucât prin ele cunoaștem tot mai mult intențiile iubitoare ale lui Dumnezeu față de noi”⁴¹.

Sensul suprem pe care-l descoperim din raționalitatea lumii este că aceasta vine de la Persoana supremă și este adresată unei alte persoane, adică „faptul importanței cu totul deosebite pe care o acordă Dumnezeu persoanei umane. Raționalitatea este modul inteligibil al unei persoane de a se comunica altei persoane, pentru realizarea și dezvoltarea comuniunii între ele (...). Raționalitatea e modul de comunicare al sensurilor profunde implicate în acestea. În comuniunea treimică este sensul infinit. Din ea se comunică omului pe cale rațională sau inteligibilă, adaptată lui, voința ei de a-l ridica și pe el la comuniunea cu ea, ca la sensul său suprem și infinit”⁴².

Dumnezeu urmărește ca prin lucruri să ne conducă spre dialogul și comuniunea deplină cu Sine: „Dumnezeu ne cere, pe de o parte, un anumit respect al lucrurilor, pe de alta, o anumită

⁴⁰ *Ibidem*, pp. 370-371.

⁴¹ *Ibidem*, pp. 371-372.

⁴² *Ibidem*, p. 372.

cumpătare în raporturile cu ele. Între aceste două atitudini este, de altfel, o strânsă legătură (...) trebuie să vedem în ele sensul lor divin, promovator de comuniune. Însăși raționalitatea lor, pe care nu noi am creat-o, ne face transparent sensul originii lor divine și scopul lor de a ne înălța spre Dumnezeu. Și însuși sensul lor ne cere valorificarea cea bună a raționalității lucrurilor”⁴³.

Astfel omul are o mare responsabilitate față de natură, față de comunitatea umană, dar și față de Dumnezeu, întrucât raționalitatea naturii își găsește împlinirea în „realizarea sensului ultim al existenței umane, care constă în unirea acesteia cu Dumnezeu, sensul sau Rațiunea supremă, mai presus de orice rațiune”⁴⁴.

Părintele Dumitru Stăniloae sintetizează această responsabilitate într-un mod magistral: „În lume se împlinește astfel un dialog al lucrării lui Dumnezeu și al ființei umane. Lucrarea lui Dumnezeu solicită lucrarea noastră ca răspuns corespunzător la lucrarea Lui; ea e o lucrare uneori ajutătoare și încurajatoare, alteori pedagogic pedepsitoare, care deschide ființei noastre noi căi folosite de lucrare; uneori ea ne întărește lucrarea și o încununează cu succes, alteori o împiedică, sau aduce insuccese și dureri de pe urma ei, pentru că nu corespunde cu linia adevăratei dezvoltări a omului”⁴⁵.

Așadar, sensul fundamental descoperit de om în raționalitatea lumii este că ea vine de la Persoana supremă și este adresată omului; comuniunea treimică fiind sensul suprem și infinit al omului⁴⁶.

g. Timpul și spațiul ca mijloace de comunicare și de comuniune

Părintele Stăniloae privește timpul ca interval între chemarea lui Dumnezeu și răspunsul nostru, iar spațiul ca mediu al comuniunii cu Dumnezeu și cu oamenii.

⁴³ *Ibidem*, p. 373.

⁴⁴ *Ibidem*, p. 380.

⁴⁵ *Ibidem*, p. 388.

⁴⁶ Pr. prof. dr. Sterea Tache, *Cosmologia și antropologia Părintelui Dumitru Stăniloae – recuperarea viziunii teologiei patristice despre om și lume, în Implicațiile Pastorale și Misionare ale Teologiei Mistice a Părintelui Dumitru Stăniloae*, Lucrările Conferinței pastoral-misionare de toamnă a clericilor din Arhiepiscopia Bucureștilor, Editura Cuvântul Vieții a Mitropoliei Munteniei și Dobrogei, București, 2013, p. 52.

Astfel, Părintele Stăniloae mărturisește că „Dumnezeu este în Sine supratemporal și supraspațial, dar Se face prezent în timp și omniprezent prin coborâre la relația cu ființele create, temporale și spațiale”⁴⁷.

„La început” reprezintă actul inaugural al dialogului dintre Creator și creație. *La început* este „prima clipă a dialogului lui Dumnezeu coborât la creatură, cu creatura care începe drumul ei temporal”⁴⁸. Dumnezeu a creat timpul și Se revelează în timp. În gândirea Părintelui Stăniloae „începutul timpului coincide cu începutul lumii, creația, ca Revelație a lui Dumnezeu, fiind actul inaugural al dialogului dintre Creator și făpturile Sale. Astfel începe dialogul dintre Dumnezeu și om: Dumnezeu Se revelează creând și așteptând răspuns din partea omului, răspuns creator”⁴⁹.

Timpul nu există în comuniunea Trinitară, dar se explică din această comuniune, întrucât „Dumnezeu vrea să atragă în această comuniune și alte persoane care nu există din eternitate, care sunt create în acest scop. În cursul timpului se manifestă libertatea și capacitatea de decizie ambivalentă, spre comuniunea cu alte persoane și, în ultimă analiză, spre comuniunea cu Persoanele supreme, sau spre închiderea definitivă în ea însăși a ființei create conștiente”⁵⁰. Întâlnirea eternității lui Dumnezeu cu timpul creaturii, „care umple creatura de Dumnezeu, nu e decât dialogul iubirii ridicate la desăvârșire. Dumnezeu se dăruiește întreg creaturii temporale, pentru că ea e făcută pentru veșnicie”⁵¹.

Și spațiul capătă sens dacă este privit ca mediu de comuniune a lui Dumnezeu cu noi. Comuniunea umană „are nevoie de spațiu, dar nu l-a putut crea, ci-l poate numai transfigura, subiectiviza. Dar aceasta înseamnă că numai o comuniune de Persoane supreme l-a putut și crea, nu pentru ea, ci pentru noi, făcuți pentru o comuniune după chipul comuniunii supreme. Iar o subiectivizare vădită a spațiului nu se poate realiza decât în comuniunea deplină cu acea comuniune supremă”⁵².

⁴⁷ Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă...*, vol. I, p. 220.

⁴⁸ *Ibidem*, p. 344.

⁴⁹ Pr. Ilie Ivan, *op. cit.*, p. 150.

⁵⁰ Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă...*, vol. I, p. 196.

⁵¹ Idem, *Fiul și Cuvântul lui Dumnezeu Cel întrupat și înviat ca om, Reunificatorul creației în El pentru veci*, în „Mitropolia Olteniei”, XXXIX (1987), nr. 4, p. 22.

⁵² Idem, *Teologia Dogmatică Ortodoxă...*, vol. I, p. 212.

Dumnezeu a creat lumea și timpul, dar rămâne permanent în legătură cu creația, prin voința Lui, „pentru un dialog cu ființele conștiente, pe care vrea să le conducă la deplina comuniune cu Sine. În acest scop lumea a fost făcută pentru ca omul să se poată folosi de ea în creșterea lui în comuniunea cu Dumnezeu”⁵³.

Oamenii au datoria de a face din timp și din spațiu mijloace de comunicare și de comuniune, astfel spațiul fiind absorbit de nemărginire și timpul fiind absorbit de veșnicie. Lumea va deveni astfel un imens dialog: *dialogul oamenilor cu Dumnezeu*⁵⁴.

Dimensiunea ecologică a comunicării și a comuniunii

a. Realitatea comunicării cosmice

Comunicarea dintre Dumnezeu și om se integrează în ansamblul schimbului informațional dintre Creator și făptură, în această perspectivă comunicarea dintre Dumnezeu și om putând fi numită comuniune. Aceasta se realizează „sub forma unui schimb informațional direct, dialogal, și al unuia indirect, prin intermediul celorlalte făpturi”⁵⁵.

Comunicarea există indiferent de existența umană, „cel puțin sub forma comunicării obiectuale: comunicării între particule, atomi, molecule, obiecte, plante, galaxii etc. Astfel se poate afirma că în cazul în care ar dispărea comunicarea umană, comunicarea va exista în continuare (...), comunicarea fiind una din însușirile esențiale ale naturii. Orice ecosistem nu poate fi conceput fără a conștientiza importanța comunicării în cadrul acestuia. Ecologia urmărește și comunicarea dintre organisme și mediul lor de viață”⁵⁶.

În natură, comunicarea se manifestă sub o infinitate de forme, comunicarea în univers presupunând „o infinitate de mijloace de comunicare, între o infinitate de subiecți. Într-un fel comunică

⁵³ *Ibidem*, p. 349.

⁵⁴ Olivier Clément, *Cel mai mare Teolog ortodox din secolul XX*, în Arhimandrit Ioanichie Bălan (ed.), *Omagiu Memoriei Părintelui Dumitru Stăniloae*, Editura Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași, 1994, pp. 135-136.

⁵⁵ Pr. Ilie Ivan, *op. cit.*, p. 43.

⁵⁶ Valerică Dabu, *Dreptul comunicării sociale*, Editura Comunicare.ro, București, 2013, p. 12.

regnul vegetal cu natura, regnul uman cu natura, omul cu animalul și altfel toate între ele”⁵⁷.

Dacă în cazul oamenilor putem vorbi de o comunicare fizică, psihică, bioenergetică, spirituală, realizată în mod conștient sau inconștient⁵⁸, în lumea animală apare „instinctul ca element determinant al comunicării”⁵⁹. „Comunicarea animală”, cu excepția „verbalității” neconștientizate a păsărilor imitatoare (de exemplu, papagalul), nu cunoaște ipostaza lingvistică⁶⁰.

Omul comunică și cu existențele neînsuflețite, participând la viața celor neraționale și împărtășindu-se cu spiritualitatea celor spirituale. Omul comunică cu existențele neînsuflețite prin corpul său⁶¹.

În acest context pot fi amintiți și îngerii, mesagerii lui Dumnezeu, întrucât „dialogul de acte al omului credincios cu Dumnezeu, realizat prin cosmos, nu exclude o anumită participare a îngerilor... Îngerii cunosc împreună pe Dumnezeu și-și comunică unii altora bucuria cunoașterii”⁶². Putem vorbi chiar și de o comunicare divino-angelo-umană: „Și îngerii trăiesc răspunderea comuniunii cu noi, pentru a ne face parte de cunoașterea lor și a ne ridica la înălțimea viețuirii lor. Iar această răspundere o trăiesc ca o răspundere față de Dumnezeu. Ei simt datoria să comunice celor mai de jos toată lumina ce primesc de la Dumnezeu”⁶³. Și comunicarea lui Dumnezeu prin îngeri transmite „o spiritualitate personalistă a comuniunii treimice”⁶⁴. Prin urmare, există o comunicare cosmică, universală, între toate elementele lumii văzute și nevăzute.

⁵⁷ Valerică Dabu, *op. cit.*, p. 15.

⁵⁸ *Ibidem*, p. 17.

⁵⁹ *Ibidem*, p. 14.

⁶⁰ Mihai Dinu, *Comunicarea. Repere fundamentale*, Editura Orizonturi, București, 2010, p. 18.

⁶¹ Sfântul Ioan Damaschin, *Dogmatica*, București, 1993, p. 72.

⁶² Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă...*, vol. I, pp. 464-468.

⁶³ Idem, *Cuvântul creator și mântuitor și veșnic înnoitor*, în „Mitropolia Olteniei”, serie nouă, XLII (1991), nr. 1, p. 16.

⁶⁴ Pr. dr. Nicolae Dascălu, *Parabola făcliei aprinse. Comunicarea religioasă în era informațională*, Editura Basilica, București, 2012, p. 60.

b. Solidaritatea omului cu natura și responsabilitatea lui față de creație

Planul lui Dumnezeu cu privire la lume sau iconomia lui Dumnezeu constă în îndumnezeirea lumii și a omului. Părintele Stăniloae privește umanitatea ca fiind unită ontologic cu natura. Astfel, prin lume înțelege atât natura, cât și umanitatea, afirmând că Ortodoxia nu le-a conceput niciodată separat. Pentru Părintele Stăniloae, dependența umanului de natură este „atât de adâncă, încât se poate spune că natura e o parte a naturii omului, e sursa unei părți a naturii umane și deci condiție a existenței și a dezvoltării integrale a omului pe pământ. Omul nu se poate concepe în afara naturii cosmice (...), nici natura nu-și împlinește rostul ei fără om (...). Imposibilitatea separării persoanei umane de natura cosmică face ca mântuirea și desăvârșirea persoanei să se proiecteze asupra întregii naturi și să depindă și de ea (...). Natura poate fi mediul prin care omul care crede primește harul dumnezeiesc sau energiile necreate binefăcătoare (...). Natura întregă e destinată slavei de care se vor împărtăși oamenii în Împărăția cerurilor”⁶⁵.

Întrucât prin raționalitatea lumii putem înțelege chemarea spre comuniunea cu Dumnezeu, rezultă că față de creația lui Dumnezeu avem o responsabilitate aparte. „Lumea slujește ridicării noastre la sensul nostru ultim sau la obținerea plenitudinii noastre în comuniunea cu Dumnezeu cel personal, prin raționalitatea ei (...), prin sensurile pe care omul le poate urmări prin ea. Toate acestea ne impun nouă o responsabilitate față de Dumnezeu și față de lumea însăși, responsabilitate prin al cărei exercițiu noi sporim în comuniunea cu Dumnezeu și cu semenii, umanizându-ne sau desăvârșindu-ne pe noi înșine”⁶⁶.

Omul se află într-o permanentă solidaritate cu semenii săi și în raport de responsabilitate, împreună cu ei, față de Creatorul lor și al lumii, pentru că „fiecare persoană umană e într-un anumit fel, un ipostas al întregii naturi cosmice, dar numai în solidaritate cu ceilalți (...). Aceasta indică o responsabilitate a omului față de natură, în care e implicată o responsabilitate față de semenii săi...

⁶⁵ Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă...*, vol. I, pp. 337-339.

⁶⁶ *Ibidem*, p. 354.

ea are un temei într-o responsabilitate față de o persoană supremă, care e Creatorul naturii și al oamenilor”⁶⁷.

Interdependența dintre om și natură poate fi observată și din rolul naturii de a-l ajuta pe om să se dezvolte trupește și sufletește: „Natura ca dar al lui Dumnezeu se înnoiește continuu în același mod propice existenței umane, fără să se epuizeze în această mișcare de înnoire și de fertilitate. Astfel natura se dovedește ca un mijloc prin care omul crește spiritual și îi fructifică intențiile față de sine și față de semeni, când este menținută și folosită conform cu ea însăși; dar când omul o sterilizează, o otrăvește și abuzează de ea în proporții uriașe, el își împiedică creșterea spirituală a sa și a altora”⁶⁸.

Golită de dimensiunea sa spirituală, creația a fost supusă „unei exploatare irațională, care a creat și creează o poluare care amenință integritatea creației”⁶⁹. Printr-o comportare iresponsabilă, prin „coruperea, sterilizarea și otrăvirea naturii, omul face imposibilă existența sa și a semenilor săi (...). Astfel natura nu este numai condiția existenței omului singular, ci și a solidarității umane (...). Natura e intercalată cu deplină evidentă în dialogul interuman binefăcător sau distrugător, dialog fără de care nu poate exista nici omul singular, nici comunitatea umană”⁷⁰.

Părintele Stăniloae afirmă permanent că lumea este un dar al lui Dumnezeu adresat oamenilor pentru dezvoltarea lor în comuniune de iubire, aceasta confirmând faptul că lumea „este dată ca un mijloc necesar pentru dezvoltarea umanității în solidaritate, că e un dar al unei Ființe superioare personale, care a creat-o, ca și pe oameni, într-o solidaritate”⁷¹.

Natura poate fi înțeleasă ca dar al lui Dumnezeu, totuși aceasta nu înseamnă că ea nu trebuie prelucrată: „În această prelucrare, un loc important îl are imaginația continuu creatoare. Omul se dovedește și prin aceasta stăpânul naturii, iar natura – o realitate maleabilă, contingentă, adecvată acestei imaginații creatoare a lui.

⁶⁷ *Ibidem*, p. 338.

⁶⁸ *Ibidem*, p. 339.

⁶⁹ Pr. Tache Sterea, *Dumnezeu, omul și creația în Teologia Ortodoxă și în preocupările Ecumenismului contemporan*, în „Ortodoxia”, XLIX (1998), nr. 3-4, p. 132.

⁷⁰ Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă...*, vol. I, p. 338.

⁷¹ *Ibidem*, p. 339.

Aici se înscrie rolul mare al gândirii, al imaginației și al muncii ome-nești, prin care se realizează gândirea lui creatoare în natură⁷².

Prin intermediul activităților comune, oamenii sporesc în comuniune și în solidaritate, precum și în iubirea interpersonală, dar pentru aceasta, oamenii trebuie „să muncească și să gândească solidar la prelucrarea darurilor naturii. Astfel se creează o solidaritate între oameni prin mijlocirea naturii. Munca, condusă de gândire, este o virtute principală care creează comuniunea între oameni. Subiectele umane își devin astfel transparente prin natură, prin gândirea și munca lor aplicate în mod solidar, ca întrajutorare. Iar întrucât comuniunea între ei e întreținută de responsabilitatea față de Subiectul suprem, El devine, la rândul Său, transparent prin natura dată de El, pentru ca ei să crească în comuniune prin munca lor. Munca poartă astfel semnul iubirii între oameni⁷³.

Dumnezeu ne ajută să ne solidarizăm și să creștem spiritual prin activitățile comune și prin sacrificiu, acesta fiind un nou ascetism, „un ascetism pozitiv, generalizat și obligatoriu (...). Responsabilitatea noastră față de natura dată de Dumnezeu apare azi și ca o datorie de a folosi resursele cu cruțare și de a nu o altera prin poluare. Acest lucru ne ferește și el de patimi și de căutarea unei satisfaceri infinite în lume⁷⁴.

Doar în comuniune cu Dumnezeu, Creatorul lumii, putem fi conștienți de responsabilitatea noastră față de creație. Astfel, comuniunea omului cu Dumnezeu transfigurează atitudinea față de creație: „creația nu se mai identifică cu o natură obiectivă pe care poate să o supună capriciilor și dorințelor sale egoiste (...). Omul înnoit spiritual prin comuniunea cu Hristos devine preotul creației, iar creația, prin elementele euharistice, se transformă în trup al lui Hristos. Datorită acestui fapt el nu mai identifică creația cu materia, ci o recunoaște ca dar, care trebuie receptat printr-o atitudine contemplativă și nu posesivă⁷⁵.

⁷² *Ibidem*, p. 340.

⁷³ *Ibidem*.

⁷⁴ *Ibidem*, p. 342.

⁷⁵ Pr. lect. Gheorghe Popa, *Comuniune și înnoire spirituală în contextul secularizării lumii moderne*, teză de doctorat, Facultatea de Teologie Ortodoxă, Universitatea București, 1998, p. 206.

Omul înnoit spiritual prin comuniunea cu Hristos devine „un centru unificator și pacificator al mediului său existențial, întrucât relațiile sale cu lumea nu se mai întemeiază doar pe coordonate raționale, psihologice sau sentimentale, ci pe credința în Fiul lui Dumnezeu, Care a iubit lumea până la jertfa supremă”⁷⁶.

Așadar, „omul individualist și egoist nu poate elibera creația de separare și moarte (...). Omul altruist însă, omul deschis spre comuniune, contemplă slava lui Dumnezeu în creație și astfel eliberează limbajul creației, creația se pacifică și se deschide spre comuniunea cu Dumnezeu prin om. Cu alte cuvinte, el recunoaște în logica lumii, urmele Logosului suprem și-și asumă creația ca dar și binecuvântare, încadrând-o în trupul euharistic și, în același timp, cosmic, al lui Hristos”⁷⁷.

Părintele Stăniloae concluzionează, accentuând importanța responsabilității noastre față de lume, precum și necesitatea relației de dialog responsabil: „În dialogul continuu cu oamenii aduși la existență în mod succesiv, relația lui Dumnezeu cu lumea temporală își capătă sensul ei deplin. Lumea e oferită omului de Dumnezeu, iar lui Dumnezeu, de om (...). Iar lumea este voită și ea de Dumnezeu, ca una ce slujește existenței oamenilor ca parteneri ai dialogului cu Dumnezeu, ai unui dialog de necondiționată responsabilitate și între ei și față de El”⁷⁸.

În concluzie, lumea este un mijloc de comunicare a bunătății lui Dumnezeu, creația fiind opera comuniunii Trinitare, darul cuvântător al Dumnezeu-Cuvântului, dar și călăuză spre Cuvântul, prin raționalitatea ei (rațiunile lucrurilor sunt privite de Părintele Stăniloae drept căi ale dialogului nostru cu Dumnezeu, care mijlocesc comuniunea).

Analizând dimensiunea ecologică a comunicării și a comuniunii, am precizat că putem vorbi de o comunicare cosmică, universală, între toate elementele lumii văzute și nevăzute. Așadar, există o solidaritate a omului cu natura, dar și o mare responsabilitate a lui față de creație, ca dar oferit de Dumnezeu.

⁷⁶ *Ibidem*, p. 200.

⁷⁷ *Ibidem*, pp. 207-208.

⁷⁸ Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă...*, vol. I, p. 348.